

Sygn. akt II Ca 819/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 3 lipca 2019 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący Sędzia Sądu Okręgowego Dariusz Iskra (sprawozdawca)

Sędziowie: Sędzia Sadu Okręgowego Andrzej Mikołajewski

Sędzia Sądu Rejonowego Anna Wołucka-Ławnikowicz

(delegowana)

Protokolant Dorota Kowalczyk

po rozpoznaniu w dniu 19 czerwca 2019 roku w Lublinie, na rozprawie

sprawy z powództwa E. A.

przeciwko W. K.

o zapłatę kwoty 2626,39 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 17 stycznia 2018 roku do dnia zapłaty

na skutek apelacji pozwanego od wyroku Sądu Rejonowego w Białej Podlaskiej z dnia 18 czerwca 2018 roku, w sprawie I C 291/18

I. zmienia zaskarżony wyrok:

1) w punkcie 1 w ten sposób, że oddala powództwo również w części obejmującej żądanie zasądzenia kwoty 2493,59 zł (dwa tysiące czterysta dziewięćdziesiąt trzy złote pięćdziesiąt dziewięć groszy) z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 17 stycznia 2018 roku do dnia zapłaty,

2) w punkcie 3 w ten sposób, że oddala wniosek E. A. o zasądzenie od W. K. zwrotu kosztów procesu;

II. oddala apelację w pozostałej części;

III. zasądza od E. A. na rzecz W. K. kwotę 817 zł (osiemset siedemnaście złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.

Andrzej Mikołajewski Dariusz Iskra Anna Wołucka-Ławnikowicz

Sygn. akt II Ca 819/18

UZASADNIENIE

W pozwie z dnia 8 lutego 2018 roku, wniesionym w tym samym dniu do Sądu Rejonowego w Białej Podlaskiej, powódka – E. A. wniosła o zasądzenie od pozwanego – W. K. kwoty 2626,39 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 17 stycznia 2018 roku do dnia zapłaty oraz o zasądzenie kosztów procesu według norm przepisanych.

W uzasadnieniu pozwu powódka wskazała, że G. A. (1) oraz W. K. są współwłaścicielami w udziałach po 1/2 części nieruchomości położonej przy ul (...) w B.. Niemal wszystkie ciężary związane z utrzymaniem nieruchomości ponosi od lat wyłącznie G. A. (1).

Powódka wskazała dokumenty, z których wynikają dochodzone przez nią należności, i wyjaśniła, że w dniu 5 stycznia 2018 roku G. A. (1) przelał na E. A. swoje roszczenia z tego tytułu (k. 2-3v).

*

W dniu 28 lutego 2018 roku Sąd Rejonowy w Białej Podlaskiej wydał nakaz zapłaty w postępowaniu upominawczym, którym uwzględnił powództwo w całości (k. 83).

*

Od nakazu zapłaty z dnia 28 lutego 2018 roku pozwany wniósł sprzeciw, zaskarżając nakaz w całości.

Pozwany wniósł o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów procesu według norm przepisanych (k. 86-86v).

*

Wyrokiem z dnia 18 czerwca 2018 roku Sąd Rejonowy w Białej Podlaskiej:

1. zasądził od W. K. na rzecz E. A. kwotę 2493,59 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 17 stycznia 2018 roku do dnia zapłaty;
2. oddalił powództwo w pozostałym zakresie;
3. zasądził od W. K. na rzecz E. A. kwotę 1017 zł tytułem zwrotu kosztów procesu, w tym kwotę 900 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego (k. 123).

W uzasadnieniu wyroku Sąd Rejonowy ustalił, że od końca 2009 roku G. A. (1) oraz W. K. są współwłaścicielami w udziałach po 1/2 części nieruchomości położonej przy ul (...) w B., dla której Sąd Rejonowy w Białej Podlaskiej prowadzi księgę wieczystą numer (...). Nieruchomość ta zabudowana jest domem jednorodzinny, do którego jest jedno wejście. Parter budynku zajmuje W. K., natomiast piętro G. A. (1). Osoby te nie zawierały umowy o podział nieruchomości do korzystania. G. A. (1) nabył udział w nieruchomości poprzez przejęcie w drodze egzekucji z nieruchomości, a następnie zajął piętro budynku w miejsce brata W. K.. G. A. (1) wynajął zajmowaną przez siebie część budynku.

Sąd Rejonowy ustalił, że między G. A. (1) oraz W. K. toczy się postępowanie w sprawie I Ns 3679/13 o zniesienie współwłasności przedmiotowej nieruchomości, które zostało zainicjowane przez G. A. (1) wnioskiem z dnia 29 marca 2013 roku.

Sąd Rejonowy wskazał, że w 2017 roku G. A. (1) poniósł następujące wydatki związane z eksploatacją wspólnej nieruchomości:

- 1) kwotę 678,30 zł, stwierdzoną fakturą VAT nr (...) z dnia 16 stycznia 2017 roku za energię elektryczną;
- 2) kwotę 503,94 zł, stwierdzoną fakturą VAT nr (...) z dnia 14 marca 2017 roku za energię elektryczną;
- 3) kwotę 233,25 zł, stwierdzoną fakturą VAT nr (...) z dnia 13 marca 2017 roku za wodę i ścieki;
- 4) kwotę 351,26 zł, stwierdzoną fakturą VAT nr (...) z dnia 17 maja 2017 roku energię elektryczną;

- 5) kwotę 239,76 zł, stwierdzoną fakturą VAT nr (...) z dnia 13 czerwca 2017 roku za wodę i ścieki;
- 6) kwotę 210,02 zł, stwierdzoną fakturą VAT nr (...) z dnia 17 czerwca 2017 roku za energię elektryczną;
- 7) kwotę 1328,00 zł, stwierdzoną fakturą VAT nr (...) z dnia 20 września 2017 roku za węgiel, który posłużył do ogrzewania wspólnego budynku;
- 8) kwotę 232,39 zł, stwierdzoną fakturą VAT nr (...) z dnia 18 września 2017 roku za wodę i ścieki ;
- 9) kwotę 232,29 zł, stwierdzoną fakturą VAT nr (...) z dnia 26 września 2017 roku za energię elektryczną;
- 10) kwotę 29,17 zł, stwierdzoną fakturą VAT nr (...) z dnia 16 listopada 2017 roku za energię elektryczną;
- 11) 1382,01 zł, stwierdzoną fakturą VAT nr (...) z dnia 4 grudnia 2017 roku za węgiel, który posłużył do ogrzewania wspólnego budynku;
- 12) kwotę 325,18 zł stwierdzoną fakturą VAT (...) nr (...) z dnia 18 grudnia 2017 roku za wodę i ścieki.

Sąd Rejonowy ustalił, że początkowo wspólna nieruchomości G. A. (1) i W. K. stanowiła „współwłasność na prawie użytkowania wieczystego”, lecz z inicjatywy G. A. (1) została przekształcona decyzją Prezydenta Miasta B. z dnia 19 czerwca 2017 roku w prawo własności. Przed przekształceniem konieczne było przeprowadzenie wyceny nieruchomości, która została wykonana przez rzeczoznawcę A. W.. Koszt wyceny wynosił 450 zł. Pokrył go G. A. (1), tak samo jak opłatę za przekształcenie w kwocie 203,27 zł.

Sąd Rejonowy ustalił, że w piwnicy wspólnego budynku znajduje się garaż, który jest wykorzystywany przez G. A. (1), który parkuje tam swój samochód. Pozostałą część pomieszczeń w piwnicy zajmują wspólnie obaj współwłaściciele. W. K. nie zgadzał się, aby wyłącznie G. A. (1) korzystał z garażu.

Sąd Rejonowy ustalił, że wjazd do garażu był niewłaściwie wykonany, tak, iż podwozie przejeżdżającego samochodu zaczepiało się o podłoże. G. A. (2) wykonał naprawę wjazdu, zużywając przy tym 50 kg cementu zakupionego za cenę 21,96 zł. Przy okazji tej naprawy G. A. (1) poprawił również zapadającą się kostkę, którą wyłożony był chodnik obok budynku. O naprawie informował poprzednio W. K., który otrzymał także stosowną informację z Urzędu Miasta. W. K. nie zgłaszał uwag, czy też propozycji co do sposobu naprawy. Naprawa wjazdu przyniosła oczekiwany rezultat, ponieważ samochody wjeżdżające do garażu nie zaczepiają już o podłoże.

Sąd Rejonowy ustalił, że budynek podłączony jest do sieci elektrycznej, sieci wodociągowej, kanalizacyjnej oraz doprowadzającej gaz ziemny. Wyposażony jest w centralne ogrzewanie realizowane za pomocą pieca opalanego węglem oraz drewnem. Zużycie węgla na sezon grzewczy wynosi około 7-8 ton. W budynku zainstalowane są po jednym liczniki wody, gazu oraz energii elektrycznej. Podliczniki na energię elektryczną nie zostały zainstalowane, ponieważ koszt ich instalacji wynosiłby około 2000 zł – 2500 zł, a G. A. (1) nie chciał ponosić samodzielnie tego kosztu. W. K. nie deklarował, że pokryje połowę kosztu.

Sąd Rejonowy ustalił, że G. A. (1) w 2017 roku zainstalował 3 zakupione przez siebie żarówki w częściach budynku, które służą do wspólnego użytku.

Sąd Rejonowy ustalił, że umową z dnia 5 stycznia 2018 roku G. A. (1) przelał na E. A. swoje roszczenia o zwrot połowy należności stwierdzonych wskazanymi wyżej fakturami i rachunkami.

Sąd Rejonowy ustalił, że W. K. w dniu 9 stycznia 2018 roku otrzymał od E. A. wezwanie do zapłaty dochodzonej pozwem kwoty z określonym siedmiodniowym terminem do zapłaty. Nie uiścił jednak żądanej kwoty.

Sąd Rejonowy przedstawiło swoje stanowisko w zakresie oceny dowodów.

Sąd Rejonowy przytoczył treść przepisu art. 207 k.c. i wyjaśnił, że wszystkie wydatki poniesione przez G. A. (1) należy zaliczyć do kategorii tych, które podlegają zwrotowi na podstawie art. 207 k.c. Były to bowiem wydatki konieczne związane ze zwykłą eksploatacją budynku (opłaty za energię elektryczną, wodę i ścieki czy ogrzewanie) lub miały na celu podniesienie wartości nieruchomości (przekształcenie prawa użytkowania wieczystego w prawo własności) czy usprawnienie korzystania z niej (cement zużyty na naprawę wjazdu oraz kostki na chodniku).

W ocenie Sądu Rejonowego, między współwłaścicielami doszło do zawarcia dorozumianej umowy quoad usum, która zakładała korzystanie przez G. A. (1) wyłącznie z piętra budynku, a przez W. K. z jego parteru. Strony wprawdzie nie umawiały się co do takiego podziału, lecz G. A. (1), obejmując nieruchomość w posiadanie, dostosował się do już istniejącego podziału korzystania z nieruchomości. Obie strony przestrzegały takiego podziału, nie utrudniały sobie nawzajem korzystania w ten sposób ani nie zgłaszały wzajemnych pretensji z tego tytułu.

Sąd Rejonowy wskazał, że pozostała część nieruchomości znajdowała się we wspólnym korzystaniu z obojga współwłaścicieli. Sytuacja taka istniała również co do garażu, w którym G. A. (1) przechowuje samochód. Skoro podział quoad usum nie dotyczył garażu oraz wjazdu do niego, to nie było również podstaw do przyjęcia, że koszt nakładów na tę część nieruchomości powinien obciążać jedynie G. A. (1). Współwłaściciele nie porozumieli się bowiem co do podziału nakładów, czy też wydatków związanych ze wspólną nieruchomością.

Sąd Rejonowy wskazał, że wydatki poniósł G. A. (1), a zatem przysługiwało mu roszczenie o zwrot ich połowy, ze względu na to, iż przysługuje mu udział 1/2 w prawie własności. Nie ma przy tym znaczenia w jaki sposób wykorzystuje on swoją część nieruchomości.

Sąd Rejonowy wskazał, że zużycie opału na ogrzanie nieruchomości było równomierne, skoro powierzchnia, z której korzystają obaj współwłaściciele, jest taka sama.

Sąd Rejonowy uznał, że doszło do cesji wskazanych wyżej należności, które na podstawie umowy z dnia 5 stycznia 2018 roku przeszły z G. A. (1) na E. A..

Sąd Rejonowy przytoczył treść przepisów art. 509 § 1 i 2 k.c. i wskazał, że wprawdzie przedmiotowe roszczenia są bezpośrednio związane z nieruchomością wspólną, co do której toczy się postępowanie działowe, jednakże nie znajdzie tutaj zastosowania art. 618 k.p.c.

Sąd Rejonowy uznał, że art. 618 k.p.c. nie stanowi natomiast przeszkody do rozporządzania prawami, czy też roszczeniami przysługującymi jednemu ze współwłaścicieli, nawet w toku postępowania działowego. Skutek jest jedynie taki, że w razie zbycia udziału w miejsce dotychczasowego uczestnika wchodzi nabywca udziału. Natomiast jeśli taki uczestnik zbędzie swoje roszczenie o zwrot nakładów, skutkuje to niemożnością skutecznego zgłoszenia przez niego nakładów w tym postępowaniu, gdyż one już mu nie przysługują. Przyjęcie odmiennej oceny stanowiłoby niedopuszczalne ograniczenie zasady swobody umów.

Sąd Rejonowy przytoczył treść przepisów art. 83 § 1 i 2 k.c. i wskazał, że pozwany powoływał się na pozorną umowę cesji, jednak nie przedstawił jakichkolwiek dowodów na poparcie swoich twierdzeń w tym zakresie.

Sąd Rejonowy uznał, że nie można domniemywać pozorności czynności prawnej jedynie na podstawie tej okoliczności, że umowa zawarta została między osobami blisko spokrewnionymi, czy też w związku z tym, że jedna jej strona – nabywca wierzytelności nie posiada dokładnych wiadomości co do okoliczności powstania nabywanych roszczeń.

Sąd Rejonowy uznał, że powództwo było uzasadnione co do zasady, nie zostało ono jednak wykazane w pełnej wysokości. Podlegało ono oddaleniu w zakresie żądania zwrotu połowy kosztów z faktury VAT nr (...) z dnia 16 listopada 2017 roku za energię elektryczną. Powódka podawała w pozwie, że faktura ta opiewa na kwotę 262,06 zł. Istotnie suma taka wskazana jest w treści faktury, stanowiąc należność za energię zużytą w oznaczonym czasie. W dalszej części faktury wskazano jednak, że od kwoty tej potrącana jest suma 232,29 zł tytułem nadpłaty za poprzedni okres, stąd do zapłaty pozostaje różnica między obiema kwotami, to jest 29,17 zł. Taka też suma została zapłacona

przez G. A. (1), co wynika z przedstawionych rachunków. Skoro powódka dochodziła połowy kwoty 262,06 zł, to jest 131,03 zł, a roszczenie jej znajduje potwierdzenie jedynie co do kwoty 14,58 zł (50 % z 29,17 zł.), Sąd oddalił powództwo co do kwoty 116,45 zł.

Sąd Rejonowy wskazał, że powódka dochodziła również połowy kwoty 32,70 zł wydatkowanej na żarówki zainstalowane na wspólnej nieruchomości. Z zeznań świadka G. A. (1) wynika jednak, że jedynie 3 żarówki zostały zainstalowane w miejscach, z których obaj współwłaściciele korzystają. Świadek nie pamiętał gdzie zainstalował pozostałe żarówki; być może miało to więc miejsce na części nieruchomości, z której korzysta wyłącznie on, zgodnie z obowiązującym podziałem. Ponadto w fakturze dokumentującej zakup żarówek wskazane są dwa ich rodzaje o różnej cenie, świadek nie pamiętał natomiast które żarówki zostały wkręcone na wspólnej części nieruchomości. Tym samym nie wiadomo, jaki jest koszt uzasadnionego nakładu w tym zakresie. Powódka dochodziła z tego tytułu kwoty 16,35 zł i w tym zakresie powództwo zostało także oddalone.

Sąd Rejonowy wskazał, że na podstawie art. 481 § 1 i 2. k.c. zasądził odsetki za opóźnienie od dnia 17 stycznia 2018 roku. Pozwany odebrał bowiem wezwanie do zapłaty dochodzonej pozewem należności w dniu 9 stycznia 2018 roku z zakreślonym siedmiodniowym terminem zapłaty.

Jako podstawę prawną rozstrzygnięcia o kosztach procesu Sąd Rejonowy wskazał przepisy na art. 98 § 1 § 3 k.p.c. i art. 100 zd. 2 k.p.c.

*

Od wyroku z dnia 18 czerwca 2018 roku apelację wniósł W. K., zaskarżając wyrok w części obejmującej rozstrzygnięcia zawarte w punktach 1 i 3.

Pozwany zarzucił:

„I. Naruszenie przepisów prawa procesowego:

1) Poprzez dokonanie przez Sąd I instancji ustaleń faktycznych stanowiących podstawę orzeczenia niemających potwierdzenia w zebranych przez Sąd w sprawie materiałach dowodowych roszczenia dochodzone w niniejszym postępowaniu jest bezzasadne z uwagi na to, że powinno być dochodzone w odrębnym postępowaniu w sprawie(...)

2) A mianowicie art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie przez Sąd błędnej sprzecznej z zasadami logiki i doświadczenia życiowego ocenę materiału dowodowego poprzez dowolne przyjęcie przez Sąd, że powódka udowodniła dochodzone przez siebie żądanie podczas gdy ze zgromadzonych dowodów faktur VAT za zakup przedmiotów, nie mogą stanowić postawy dochodzonego roszczenia.

II. Naruszenie przepisów prawa materialnego: a mianowicie art. 6 k.c.”.

Kolejne zarzuty przytoczone zostały w uzasadnieniu apelacji, a mianowicie:

a) zarzut sprzeczności umowy przelewu z zasadami współżycia społecznego,

b) zarzut zawarcia umowy cesji dla pozoru oraz

c) zarzut zawarcia umowy cesji w celu obejścia ustawy, to jest przepisów art. 618 § 1 i 2 k.p.c.

Pozwany wniósł o „zmianę zaskarżonego wyroku tj. poprzez oddalenie powództwa w całości. Wniósł także o zasądzenie od powódki na rzecz pozwanego kosztów postępowania za obie instancje według norm przypisanych”¹ (k. 138-139v).

÷

W odpowiedzi na apelację E. A., reprezentowana przez pełnomocnika, wniosła o oddalenie apelacji i zasądzenie od pozwanego na rzecz powódki zwrotu kosztów postępowania odwoławczego według norm przepisanych (k. 147-148).

÷

Na rozprawie apelacyjnej pełnomocnik pozwanego popierał apelację (k. 159).

*

Sąd Okręgowy zważył co następuje:

Apelacja pozwanego jest zasadna prawie w całym zakresie zaskarżenia, chociaż nie wszystkie zawarte w niej zarzuty są trafne.

Na wstępie należy wskazać, że w zasadzie prawidłowe są ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji przedstawione w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku, chociaż tylko część tych ustaleń ma istotne znaczenie dla rozstrzygnięcia sprawy.

Błędne jest ustalenie Sądu pierwszej instancji, że wspólna nieruchomości G. A. (1) i W. K. stanowiła początkowo „współwłasność na prawie użytkowania wieczystego”. Prawo użytkowania wieczystego nieruchomości gruntowej nie jest „odmianą” prawa własności nieruchomości gruntowej, lecz prawem rzeczowym na nieruchomości gruntowej odrębnym od prawa własności takiej nieruchomości. Wynika to jednoznacznie z przepisów art. 232 k.c. – art. 243 k.c.

Jeżeli prawo użytkowania wieczystego tej samej nieruchomości gruntowej przysługuje więcej niż jednej osobie, mamy do czynienia ze wspólnością prawa użytkowania wieczystego, nie zaś ze „współwłasnością” tego prawa.

Własnością użytkownika wieczystego nieruchomości gruntowej lub współwłasnością kilku współużytkowników nieruchomości gruntowej są natomiast budynki i inne urządzenia wzniesione na gruncie Skarbu Państwa lub gruncie należącym do jednostek samorządu terytorialnego bądź ich związków przez wieczystego użytkownika. To samo dotyczy budynków i innych urządzeń, które wieczysty użytkownik nabył zgodnie z właściwymi przepisami przy zawarciu umowy o oddanie gruntu w użytkowanie wieczyste (art. 235 § 1 k.c.).

Przysługująca wieczystemu użytkownikowi własność budynków i urządzeń na użytkowanym gruncie jest prawem związanym z użytkowaniem wieczystym (art. 235 § 2 k.c.).

Chociaż nie ma to ostatecznie istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia, należy wskazać, że wewnątrz sprzeczne są ustalenia faktyczne Sądu pierwszej instancji co do tego, czy pomiędzy G. A. (1) a W. K. została zawarta umowa określająca sposób korzystania z nieruchomości będącej przedmiotem współwłasności, czy też nie. Najpierw bowiem Sąd Rejonowy wskazuje, że umowa taka nie została zawarta, po czym w dalszej części uzasadnienia wskazuje, że jednak zawarcie takiej umowy miało miejsce w sposób dorozumiany.

Jeżeli powyższa sprzeczność nie ma charakteru rzeczywistego, to należy ją wyjaśnić w taki sposób, że Sąd Rejonowy uznał, iż pomiędzy G. A. (1) a W. K. doszło w sposób dorozumiany do zawarcia umowy określającej sposób korzystania z budynku mieszkalnego znajdującego się na wspólnej nieruchomości, natomiast zawarcie tej umowy nie nastąpiło w formie pisemnej, czy też w formie ustnej w postaci jednorazowego aktu obejmującego ustne uzgodnienia.

÷

W rozpoznawanej sprawie powództwo podlega oddaleniu z tego względu, że E. A. nie nabyła skutecznie wierzytelności stanowiących podstawę faktyczną powództwa w rozpoznawanej sprawie. Umowa przelewu z dnia 5 stycznia 2018 roku jest bowiem nieważna z przyczyn, które zostaną omówione w dalszej części uzasadnienia.

W związku z tym, że E. A. nie nabyła skutecznie wierzytelności wskazanych w pozwie, nie jest legitymowana do dochodzenia wynikających z nich roszczeń.

W rozpoznawanej sprawie doszło do naruszenia prawa materialnego przez Sąd Rejonowy przez niezastosowanie przepisu art. 58 § 1 k.c., pomimo iż okoliczności sprawy uzasadniają przyjęcie, że umowa przelewu wierzytelności z dnia 5 stycznia 2018 roku jest nieważna zarówno jako sprzeczna z ustawą, jak również mająca na celu obejście ustawy.

Pomimo braku takiego zarzutu w apelacji Sąd Okręgowy, jako sąd odwoławczy, w granicach zaskarżenia bierze z urzędu pod uwagę naruszenie prawa materialnego przez Sąd pierwszej instancji, nawet bez powołania się na nie stron².

Umowa przelewu z dnia 5 stycznia 2018 roku jest nieważna z dwóch niezależnych od siebie przyczyn.

Po pierwsze umowa przelewu jest nieważna na podstawie art. 58 § 1 k.c., jako zmierzająca do obejścia przepisów art. 618 § 1 i 2 k.p.c.

Okolicznością bezsporną w rozpoznawanej sprawie jest fakt, że przed Sądem Rejonowym w Białej Podlaskiej toczy się postępowanie w sprawie I Ns 3679/13 z wniosku z wniosku G. A. (1) z udziałem W. K. o zniesienie współwłasności nieruchomości położonej w B. przy ul. (...), objętej księgą wieczystą numer (...). Postępowanie toczy się od marca 2013 roku. Sprawa jest złożona pod względem faktycznym, ponieważ spór dotyczy zarówno sposobu zniesienia współwłasności, wartości nieruchomości, jak również przez obu współwłaścicieli zgłoszone zostały roszczenia dodatkowe (akta sprawy (...)).

G. A. (1) nie zgłosił w sprawie (...)roszczeń o zwrot wydatków i nakładów poniesionych na przedmiotową nieruchomość w 2017 roku, lecz za okres wcześniejszy.

W odniesieniu do wierzytelności z tytułu nakładów i wydatków poniesionych w 2017 roku G. A. (1) zawarł w dniu 5 stycznia 2018 roku umowę przelewu wierzytelności. Zawarcie tej umowy nastąpiło zatem niezwłocznie po zakończeniu roku, w którym dokonywane były wydatki i nakłady, i już w dniu 8 lutego 2018 roku E. A. wniosła do Sądu Rejonowego w Białej Podlaskiej pozew o roszczenia wynikające z wierzytelności, których dotyczyła umowa przelewu.

W ocenie Sądu Okręgowego, powyższe okoliczności jednoznacznie wskazują na to, że zamiarem stron zawierających umowę z dnia 5 stycznia 2018 roku było uniknięcie przez G. A. (1) jedynej możliwej na ówczesnym etapie postępowania w sprawie (...) proceduralnej formy dochodzenia roszczeń z tytułu wydatków i nakładów na nieruchomość, jak zgłoszenie tych roszczeń w sprawie o zniesienie współwłasności. Przepis art. 618 § 1 zd. 1 k.p.c. stanowi bowiem jednoznacznie, że z chwilą wszczęcia postępowania o zniesienie współwłasności odrębne postępowanie w sprawach wymienionych w paragrafie poprzedzającym jest niedopuszczalne.

Celem regulacji zawartej w przepisie art. 618 § 2 k.p.c. jest nie tylko zapewnienie możliwości kompleksowego rozstrzygnięcia w postępowaniu o zniesienie współwłasności rzeczy o wszystkich kwestiach związanych z rzeczą wspólną wskazanych w art. 618 §1 k.p.c., podyktowane ekonomią postępowania i związaną z nią koncentracją materiału procesowego, ale także zapewnienie właściwej oceny stanu faktycznego sprawy pod względem merytorycznym. Zniesienie współwłasności rzeczy, w szczególności nieruchomości o znacznej wartości, musi łączyć się z oceną ekonomiczną zdolności współwłaścicieli rzeczy do uiszczenia spłat lub dopłat, na którą może mieć wpływ istnienie i wysokość wzajemnych zobowiązań współwłaścicieli związanych z rzeczą wspólną. Z kolei zdolność ekonomiczna współwłaścicieli do uiszczenia spłat lub dopłat może mieć wpływ na wybór przez sąd sposobu podziału nieruchomości.

Wreszcie przepisy art. 618 § 1 i 2 k.p.c., mające charakter proceduralny, łączą się ściśle z przepisem art. 618 § 3 k.p.c., mającym charakter materialnoprawny, pomimo zamieszczenia w Kodeksie postępowania cywilnego. Przepis art. 618 § 3 k.p.c. stanowi, że po zapadnięciu prawomocnego postanowienia o zniesieniu współwłasności uczestnik nie może dochodzić roszczeń przewidzianych w paragrafie pierwszym, chociażby nie były one zgłoszone w postępowaniu o zniesienie współwłasności.

Uznanie, że w czasie trwania postępowania o zniesienie współwłasności rzeczy byłoby dopuszczalne zbycie przez współwłaściciela wierzytelności związanej z posiadaniem rzeczy bez zbycia samego udziału we współwłasności, prowadziłoby również w prosty sposób do obejścia przepisu art. 618 § 3 k.p.c., gdyż należałoby wówczas przyjąć, że nabyte przez osobę trzecią roszczenie z tytułu posiadania rzeczy nie wygasa, pomimo zakończenia postępowania o zniesienie współwłasności rzeczy.

Nie jest uzasadnione odwoływanie się przez Sąd Rejonowy do orzeczeń Sądu Najwyższego przytoczonych w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku. Nie kwestionując zasadności stanowisk wyrażonych w tych orzeczeniach, należy wskazać, że nie dotyczą one stanów faktycznych tego rodzaju, jaki zaistniał w rozpoznawanej sprawie. Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 września 1979 roku, III CRN 143/79, dotyczy sytuacji, w której nakładów na rzecz będącą przedmiotem współwłasności dokonała osoba trzecia, nie zaś współwłaściciel nieruchomości, który następnie zbył wierzytelność z tego tytułu na rzecz osoby trzeciej.

Stan faktyczny, który był podstawą podjęcia przez Sąd Najwyższy uchwały z dnia 8 maja 2015 roku w sprawie III CZP 18/15, również jest całkowicie odmienny od stanu faktycznego sprawy I C 291/18 i dotyczy wypadku ponoszenia wydatków i nakładów na rzecz przez jedynego właściciela w okresie przed przeniesieniem udziału we współwłasności nieruchomości na inną osobę.

÷

Umowa przelewu z dnia 5 stycznia 2018 roku jest również nieważna z uwagi na sprzeczność z bezwzględnie obowiązującym przepisem art. 510 § 2 k.c. Powołany przepis stanowi, że jeżeli zawarcie umowy przelewu następuje w wykonaniu zobowiązania wynikającego z uprzednio zawartej umowy zobowiązującej do przeniesienia wierzytelności, z zapisu zwykłego, z bezpodstawnego wzbogacenia lub z innego zdarzenia, ważność umowy przelewu zależy od istnienia tego zobowiązania.

Z przepisu art. 510 § 2 k.c. jednoznacznie wynika, że w systemie polskiego prawa cywilnego umowa przelewu jest umową przyczynową, a więc taką, w której ważność przysporzenia w postaci przeniesienia na nabywcę wierzytelności, jako prawa majątkowego, zależy od istnienia i ważności przyczyny prawnej tego przysporzenia.

Przepis art. 510 § 2 k.c. wymienia przykładowo typowe przyczyny przysporzenia polegające na przeniesieniu wierzytelności na nabywcę. Przyczynami tymi są zobowiązania wynikające z umowy zobowiązującej do przeniesienia wierzytelności, z zapisu zwykłego i z bezpodstawnego wzbogacenia. Katalog przyczyn przysporzenia nie jest zamknięty, jednak istnienie i ważność takiej przyczyny jest warunkiem koniecznym ważności umowy przelewu, a więc tym samym skuteczności przejścia wierzytelności na nabywcę³.

W przypadku umowy przelewu wierzytelności mamy do czynienia jedynie z przyczynowością materialną, a więc przyczyna prawna przeniesienia wierzytelności na nabywcę (przyczyna przysporzenia) nie musi być wskazana w umowie (...). Przyczyna taka musi jednak obiektywnie istnieć.

Nie jest możliwe zawarcie ważnej umowy przelewu wierzytelności bez porozumienia się stron co do przyczyny prawnej przeniesienia wierzytelności. Innymi słowy nie jest możliwe przeniesienie wierzytelności na nabywcę bez istnienia przyczyny prawnej, która takie przeniesienie będzie usprawiedliwiać⁵.

To samo dotyczy zresztą przeniesienia własności rzeczy (art. 156 k.c.), czy też zbycia spadku (art. 1052 § 2 k.c.). Nie można przykładowo przenieść na drugą osobę własności rzeczy bez istnienia przyczyny prawnej, która usprawiedliwia takie przeniesienie, a więc bez istnienia zobowiązania, z którego wynika obowiązek przeniesienia własności rzeczy na drugą osobę.

O ile zatem nie istnieje przepis szczególnie pozwalający na dokonanie czynności przysparzającej bez istnienia przyczyny prawnej uzasadniającej takie przysporzenie, czynność przysparzająca jest nieważna.

W rozpoznawanej sprawie strony umowy przelewu z dnia 5 stycznia 2018 roku nie wskazały w treści umowy, jakiego rodzaju zobowiązanie G. A. (1) w stosunku do E. A. uzasadnia dokonanie przelewu wierzytelności oznaczonych w umowie. Oczywiście, jak już wyżej wyjaśniono, sama ta okoliczność nie powoduje jeszcze nieważności umowy przelewu, ponieważ w umowie tej nie musi być oznaczone zobowiązanie, z którego wynika obowiązek przeniesienia wierzytelności na nabywcę (brak wymogu przyczynowości formalnej przy umowie przelewu). Jednak w stanie faktycznym rozpoznawanej sprawy przyczyna prawna przysporzenia mającego polegać na przeniesieniu wierzytelności przez G. A. (1) na E. A. nie wynika w ogóle z całego zebranego w sprawie materiału procesowego, nie tylko dowodowego. Ani w treści pozwu, ani w późniejszych pismach procesowych i na rozprawie powódka nie wskazała zdarzenia prawnego, z którego miałyby wynikać zobowiązanie G. A. (1) do przeniesienia na nią wierzytelności opisanych w umowie przelewu. W szczególności powódka nie wskazała, że zobowiązanie to wynika z umowy sprzedaży, zamiany, darowizny wierzytelności, czy też z innej umowy zobowiązującej do przeniesienia wierzytelności, czy wreszcie z innego niż umowa zdarzenia prawnego. Zebrany w sprawie materiał dowodowy również nie wskazuje na istnienie jakiegokolwiek zdarzenia prawnego, z którego wynikałoby zobowiązanie G. A. (1) do przeniesienia na powódkę wierzytelności opisanych w umowie przelewu.

Istnienia przyczyny prawnej przeniesienia wierzytelności na nabywcę (przyczyny przysporzenia) nie można domniemywać i rzeczą sądu nie jest poszukiwanie takiej przyczyny, jeżeli strona sama jej nie wskazuje. Z przepisów art. 3 k.p.c., art. 126 § 1 pkt 3 k.p.c., art. 187 § 1 pkt 2 k.p.c., art. 210 § 1 k.p.c., art. 232 zd. 1 k.p.c., art. 368 § 1 pkt 4 k.p.c. i art. 394 § 3 k.p.c. jednoznacznie wynika, że to strony zobowiązane są przytoczyć twierdzenia dotyczące okoliczności faktycznych, z których wywodzą skutki prawne.

Poza wypadkami spraw cywilnych wskazanych w ustawie, w których na sąd został nałożony obowiązek działania w oznaczonym zakresie z urzędu, sąd nie jest uprawniony do poszukiwania okoliczności faktycznych mogących mieć znaczenie w sprawie, w szczególności, jeżeli możliwość istnienia takich okoliczności nie wynika z już zebranego materiału procesowego.

Mając na uwadze powyższe rozważania należy przyjąć, że umowa z dnia 5 stycznia 2018 roku jest nieważna na podstawie art. 58 § 1 k.p.c., jako sprzeczna z przepisem art. 510 § 2 k.c.

÷

W związku z powyższym, na podstawie art. 386 § 1 k.p.c. Sąd Okręgowy zmienił zaskarżony wyrok:

1) w punkcie 1 w ten sposób, że oddalił powództwo również w części obejmującej żądanie zasądzenia kwoty 2493,59 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od dnia 17 stycznia 2018 roku do dnia zapłaty,

2) w punkcie 3 w ten sposób, że oddalił wniosek E. A. o zasądzenie od W. K. zwrotu kosztów procesu.

Zmiana rozstrzygnięcia zawartego w punkcie 3 zaskarżonego wyroku jest konsekwencją zmiany tego wyroku w punkcie 1. W związku z tym, że powództwo zostało oddalone w całości, oddaleniu w całości podlegał również wniosek powódki o zasądzenie od pozwanego zwrotu kosztów procesu za pierwszą instancję. Pozwany nie poniósł w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji żadnych kosztów w znaczeniu określonym przez przepisy art. 98 k.p.c. i art. 99 k.p.c.

÷

Nie jest uzasadniony zarzut naruszenia przepisu art. 6 k.c. Przepis art. 6 k.c. reguluje zagadnienie ciężaru dowodu w znaczeniu materialnym, czyli zagadnienie podmiotu, którego obciążają materialnoprawne skutki nieudowodnienia twierdzeń w zakresie okoliczności istotnych dla rozpoznania i rozstrzygnięcia sprawy. Z naruszeniem tego przepisu mielibyśmy do czynienia wówczas, gdyby Sąd pierwszej instancji nieprawidłowo określił na kim w rozpoznawanej sprawie spoczywa ciężar dowodu w zakresie okoliczności faktycznych istotnych dla rozstrzygnięcia sprawy. Taka sytuacja jednak w rozpoznawanej sprawie nie wystąpiła.

Przepis art. 6 k.c. nie dotyczy natomiast zagadnienia, czy strona wywiązała się ze swego obowiązku udowodnienia faktów, z których wywodzi skutki prawne. Przepis art. 6 k.c. nie reguluje kwestii skuteczności wykazania dowodzonych okoliczności, ponieważ ta kwestia podlega ocenie w świetle przepisów procesowych. Kwestionowanie prawidłowości uznania przez sąd, że przeprowadzone dowody nie są wystarczające do przyjęcia za udowodnione okoliczności, których ciężar udowodnienia spoczywał na jednej ze stron, może nastąpić w drodze zarzutu naruszenia odpowiednich przepisów prawa procesowego, nie zaś art. 6 k.c. Nie jest również objęte tym przepisem, które z faktów i z jakich przyczyn sąd uznał za udowodnione.

W rozpoznawanej sprawie bez znaczenia jest przy tym kwestia czy G. A. (1) poniósł wydatki i nakłady wymienione w fakturach i rachunkach wskazanych w pozwie, czy też nie, ponieważ zawarta z E. A. umowa przelewu wierzytelności z tego tytułu była nieważna.

÷

Nie jest uzasadniony zarzut apelacji, że umowa przelewu z dnia 5 stycznia 2018 roku została zawarta dla pozoru. Z przepisu art. 83 § 1 zd. k.c. wynika, że nieważne jest tylko takie oświadczenie woli złożone drugiej stronie dla pozoru, na złożenie którego dla celów pozorności druga strona wyraziła zgodę.

Okoliczności faktyczne ustalone w rozpoznawanej sprawie nie pozwalają na przyjęcie, że umowa z dnia 5 stycznia 2018 roku została zawarta dla pozoru. Zebrany w sprawie materiał dowodowy nie pozwala na poczynienie ustaleń faktycznych, które mogłyby zostać ocenione w sposób odmienny. Brak jest w rozpoznawanej sprawie podstaw do dokonania ustalenia, że G. A. (1) i E. A. złożyli odpowiednio swoje oświadczenia dla pozoru, a druga ze stron odpowiednio wyraziła na to zgodę.

Poruszona kwestia jest i tak bez znaczenia w rozpoznawanej sprawie, ponieważ umowa przelewu z dnia 5 stycznia 2018 roku jest nieważna z przyczyn, które zostały omówione we wcześniejszej części uzasadnienia.

*

W pozostałej części apelacja pozwanego jest bezzasadna i w związku z tym podlega oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

Apelacja pozwanego podlega oddaleniu w niewielkim zakresie, a mianowicie w części, w której obejmuje wniosek o zasądzenie kosztów procesu za pierwszą instancję.

Jak już wyżej wyjaśniono, pozwany nie poniósł w postępowaniu przed Sądem pierwszej instancji żadnych kosztów w znaczeniu określonym przez przepisy art. 98 k.p.c. i art. 99 k.p.c., a w związku z tym nie może zostać uwzględniony jego wniosek o zasądzenie kosztów procesu za pierwszą instancję, chociaż powództwo zostało oddalone w całości.

*

Na podstawie art. 100 zd. 2 k.p.c. w zw. z art. 391 § 1 zd. 1 k.p.c. Sąd Okręgowy zasądził od E. A. na rzecz W. K. kwotę 817 zł tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.

W związku z tym, że apelacja pozwanego została uwzględniona prawie w całości, należało włożyć na powódkę obowiązek zwrotu pozwanemu wszystkich kosztów pozwanego w postępowaniu odwoławczym. Koszty te obejmują:

a) wynagrodzenie pełnomocnika procesowego – 675 zł, ustalone w wysokości 75 % stawki minimalnej za pierwszą instancję na podstawie § 6 pkt w zw. z § 10 ust. 1 pkt 1 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 roku w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r. poz. 1800 ze zm.), ponieważ pełnomocnik pozwanego prowadził sprawę dopiero w postępowaniu apelacyjnym,

b) opłatę skarbową od pełnomocnictwa procesowego – 17 zł (k. 158),

c) opłatę od apelacji – 125 zł (k. 138).

*

Z tych wszystkich względów i na podstawie powołanych wyżej przepisów Sąd Okręgowy orzekł jak w sentencji wyroku.

Andrzej Mikołajewski Dariusz Iskra Anna Wołucka-Ławnikowicz

1 Przytoczono dosłowne brzmienie zawartych w części wstępnej apelacji zarzutów i wniosków apelacyjnych, z zachowaniem zastosowanej pisowni i interpunkcji, a ściślej – z brakami w tym zakresie.

2 Por.: wyrok SN z dnia 15 maja 2001 roku, I CKN 350/00, Lex nr 52667; postanowienie SN z dnia 4 października 2002 roku, III CZP 62/02, OSN C 2004, z. 1, poz. 7; wyrok z dnia 11 marca 2004 roku, V CK 328/03, Lex nr 183779; wyrok SN z dnia 14 lipca 2004 roku, IV CK 544/03, Lex nr 116591; wyrok SN z dnia 24 czerwca 2005 roku, V CK 704/04, Lex nr 180875; wyrok SN z dnia 25 sierpnia 2004 roku, I PK 22/03, OSN P 2005, z. 6, poz. 80; uchwała SN z dnia 31 stycznia 2008 roku, III CZP 49/07, OSN C 2008, z. 6, poz. 55.

3 Por. przykładowo: uzasadnienie wyroku SN z dnia 24 października 2018 roku, II CSK 622/17, Lex nr 2568629; uzasadnienie wyroku SN z dnia 27 czerwca 2000 roku, II CKN 602/00, Lex nr 1298245.

4 Przykładowo w wypadku przeniesienia własności nieruchomości mamy do czynienia nie tylko z przyczynowością materialną, ale również formalną, ponieważ w umowie przenoszącej własność nieruchomości, która zostaje zawarta w celu wykonania istniejącego uprzednio zobowiązania do przeniesienia własności nieruchomości, a więc w umowie wyłącznie rozporządzającej, powinno być wymienione zobowiązanie do przeniesienia własności ze wskazaniem zdarzenia prawnego, z którego ono wunika (art. 158 zd. 2 in fine k.c.).

5 Por.: uzasadnienie wyroku SA w Łodzi z dnia 3 sierpnia 2017 roku, I ACa 44/17, Lex nr 2352756; uzasadnienie wyroku SA w Szczecinie z dnia 25 czerwca 2014 roku, I ACa 10/14, Lex nr 1499036.

6 Por.: wyrok SA we Wrocławiu z dnia 7 marca 2012 roku, I ACa 97/12, Lex nr 1130079; wyrok SN z dnia 29 kwietnia 2011 roku, I CSK 517/10, Lex nr 960502; wyrok SN z dnia 27 stycznia 2011 roku, II PK 173/10, Lex nr 786376; wyrok SN z dnia 20 stycznia 2011 roku, I CSK 409/10, Lex nr 738082; wyrok SN z dnia 5 listopada 2010 roku, I CSK 23/10, Lex nr 786548; wyrok SN z dnia 6 października 2010 roku, II CNP 44/10, Lex nr 970065; wyrok SN z dnia 25 czerwca 2010 roku, I CSK 544/09, Lex nr 737245; wyrok SN z dnia 16 czerwca 2010 roku, I CSK 482/09, Lex nr 607236; wyrok SN z dnia 11 marca 2009 roku, I CSK 363/08, Lex nr 560510.